

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Сологор І.М., Беляєва О.М.

Висвітлено різні аспекти самостійної роботи студентів з іноземної мови. Проаналізовано фактори, які впливають на ефективність самостійної діяльності студентів.

Ключові слова: самостійна робота, іноземна мова, індивідуальні й колективні форми самостійної роботи, мотивація, контроль.

Інтеграція України до світової спільноти і реформування системи вищої освіти зумовлюють посилення уваги суспільства до підвищення рівня фахової та комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів. Нині головна мета вітчизняної освіти вбачається у створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина, формуванні нового покоління, здатного навчатися впродовж життя, розвиткові цінностей громадянського суспільства [1, с. 4].

Головними складовими безперервної самоосвіти майбутніх фахівців виступають уміння грамотно застосовувати основні прийоми аналізу і синтезу, систематизації та класифікації матеріалу, який опрацьовується під час самостійної діяльності зі спеціальною літературою за фахом, прагнення постійного професійного зростання. Нині перед вищою школою постає важливе завдання, яке полягає не лише в простій трансляції студентам певного обсягу навчального матеріалу, а й у навчанні оптимальних методів, способів, засобів, необхідних для самостійного здобуття, обробки і засвоєння нової інформації, яка буде корисною в подальшій практичній діяльності майбутнього фахівця. Самостійна робота студентів (СРС) має наповнитися новим змістом, відійти від нинішніх формальних підходів і поступово перетворитися на здатність до самостійної організації подальшої професійної діяльності.

Дослідженням проблеми організації СРС присвячені праці багатьох вітчизняних і закордонних учених (П. І. Підкасистий, А. М. Алексюк,

С. Г. Заскалета, Л. В. Онучак, Н. С. Журавська, С.М. Кустовський, М. І. Смирнова, Л.М. Клименко, В.О. Кобзарьова, Б. П. Єсіпов, В. Володько, І. А. Шайдур та ін.), у яких розкрито сутність самостійної роботи, досліджено її види і форми, визначено її принципи, окреслено роль і функції в загальній системі підготовки спеціалістів.

Мета нашої статті – аналіз факторів, які впливають на ефективність СРС при вивченні іноземної мови; дослідження ролі СРС у підвищенні мотивації вивчення іноземної мови; формулювання рекомендацій щодо активізації СРС.

СРС з іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах передбачає самостійне виконання лексичних і граматичних вправ і завдань; роботу зі спеціальними текстами, діалогами, словниками; пошук інформації, пов'язаної з подальшою практичною діяльністю; написання анотацій до статей; підготовку рефератів, доповідей із подальшою усною презентацією тощо. Самостійна робота сприяє поглибленню й розширенню знань, формуванню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей [2, с. 140].

На нашу думку, позитивна мотивація студентів займає чільне місце серед факторів, які мають визначальний вплив на ефективність СРС. Як свідчать результати досліджень [4], навчання іноземної мови відбувається значно ефективніше в тому разі, коли в студента добре сформована позитивна мотивація, наявні пізнавальний інтерес і потреба в здобутті знань, розвинене почуття обов'язку й інші мотиви.

На формування позитивної мотивації студентів до виконання самостійної роботи безперечно впливають також інші фактори: продумана і злагоджена організація процесу самостійної роботи, чітко окреслений зміст і конкретний обсяг завдань із зазначенням можливих способів їх виконання, обов'язкова наявність контролю з боку викладача.

Значною мірою успішність виконання СРС залежить від рівня її організації та методичного забезпечення. Для здійснення якісної професійної

підготовки спеціалістів необхідно мати продуману програму самостійної пізнавальної діяльності студентів, навчально-методичне й організаційно-педагогічне забезпечення.

Навчально-методичні матеріали для СРС мають: 1) містити чітко сформульовані завдання, бажано зі зразками їх виконання; 2) бути доступними для студентів у аудиторії та поза її межами; 3) повністю відповідати критеріям чіткості й прозорості щодо оцінювання результатів.

Важливе місце в організації СРС посідає керівна роль викладача, який може використовувати як безпосередні, так і опосередковані важелі впливу. Безпосередній вплив здійснюється під час організації СРС на занятті. Опосередковане керівництво СРС проводиться шляхом: а) проведення інструктажу (схема і порядок роботи над виконанням завдання); б) демонстрації зразків виконання завдань; в) визначення виду, змісту, обсягу завдання, а також рівня його складності; методів і способів виконання завдання; критеріїв перевірки виконаного завдання та вибору способу контролю; г) активізації інтересу в студентів до поставленого завдання.

Високий рівень мотивації виконання СРС забезпечується підбором правильних завдань. Завдання для самостійної роботи мають викликати зацікавленість студентів у професійному плані та мати помірний рівень складності, оскільки легкі завдання не викликають інтересу, а занадто складні утруднюють їх виконання і призводять до зниження мотивації.

Одним із найважливіших мотивів студентів є інтерес до майбутньої професії, прагнення відповідати високому рівню вимог, які висуває суспільство перед сучасними фахівцями. Саме тому основним мотиваційним чинником СРС має бути орієнтація на використання професійно орієнтованого і практично спрямованого матеріалу [3]. Використання викладачем у роботі зі студентами актуального матеріалу, залучення сучасних аудіовізуальних засобів навчання, рольових ігор, проєктів, створення навчальних ситуацій, які стимулюють аудиторну і позааудиторну

самостійну роботу, сприяють розвитку та посиленню внутрішньої мотивації студентів до вивчення іноземної мови.

Одна з необхідних умов розвитку зацікавленості студентів змістом навчання – це можливість проявляти в навчанні самостійність та ініціативу, що формує розвиток активної пошукової діяльності. За допомогою використання проблемних ситуацій забезпечується розвиток теоретичного мислення, активізується пізнавальний інтерес до дисципліни, формується здатність до аналізу, класифікації та систематизації отриманої інформації, до пошуку нестандартних і ефективних рішень.

Для підвищення ефективності самостійної роботи, що стимулюватиме інтелектуальний розвиток студентів, доцільно застосовувати сучасні педагогічні технології, які поєднують індивідуальні й колективні форми роботи [5; 7]. Використання різноманітних форм індивідуальної роботи (СРС з оригінальними джерелами інформації - текстами за фахом, газетними і журнальними статтями; написання анотацій; підготовка рефератів/презентацій; виступи з науковими доповідями на конференціях) сприяють поглибленню і розширенню знань студентів, активізують пізнавальну та пошукову діяльність, що створює сприятливі умови для самореалізації студента як особистості та дає йому можливість самостійно визначити додаткові навчальні цілі, спонукає до подальшої систематичної роботи як у аудиторний, так і в позааудиторний час.

Колективні форми самостійної роботи (дискусії, рольові ігри, проекти) сприяють розвитку навичок мовлення, непідготовленого зокрема, і фахового спілкування. Колективне розв'язання завдань, які стосуються майбутньої професійної діяльності, заохочення ініціативності й активності студентів у групі (за умови достатнього володіння студентами лексичним матеріалом у межах окресленої теми) сприяють розвитку інтелектуальних здібностей, лідерських якостей, розвивають уміння працювати в команді.

Під час вибору завдань для СРС доцільно використовувати види, які відповідають різним рівням навчальної діяльності: репродуктивному, пошуковому, творчому [6].

В організації СРС слід урахувати індивідуально-психологічні особливості кожного студента (наприклад, здійснювати диференціацію шляхом варіації обсягу і складності завдань). Для стимуляції самостійної роботи і прагнення максимально використати власні можливості доцільно пропонувати студентам завдання різного рівня складності з правом вибору варіанта за бажанням.

СРС потребує чітко налагодженого систематичного контролю. Викладач може використовувати різноманітні методи контролю, дотримуючись при цьому таких вимог: об'єктивність, прозорість, систематичність, усебічність, диференціація. Важливо, щоб студенти були ознайомлені з цими критеріями.

Одним із важливих засобів підвищення мотивації та ефективної організації СРС є самооцінювання. Студент мусить уміти самостійно визначати мету власної діяльності, приймати конкретні рішення щодо її виконання, здійснювати аналіз, узагальнювати висновки і співвідносити цю діяльність зі своїми потребами.

Важливу роль у СРС відіграє навчання студентів загальних прийомів організації самостійної роботи, що дає змогу впорядкувати самостійну роботу, сконцентрувати увагу на змісті завдань, а не на подоланні несуттєвих проблем, які виникають під час роботи. До таких прийомів і вмінь належать: уміння працювати з джерелами інформації, технічними засобами, раціональне планування робочого часу, здатність до аналізу, узагальнення, систематизації та класифікації інформації. Значну роль під час виконання самостійної роботи відіграє володіння студентами методами і прийомами виконання різних типів завдань: реферування, переказ тексту, написання доповіді, резюме, ділових листів тощо.

Таким чином, самостійна робота студентів – це невід'ємна складова навчального процесу у вищій школі, яка сприяє поглибленню й розширенню

знань, формуванню інтересу до пізнавальної діяльності, зростанню гармонійної творчої особистості спеціаліста, здатного до самовдосконалення і самоосвіти. Виконання завдань самостійної роботи створює базу для формування як внутрішньої мотивації вивчення іноземної мови, так і навчання студентів у цілому.

Проблема самостійної роботи студентів надзвичайно важлива та вимагає і теоретичного, і практичного дослідження.

Список використаної літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Освіта України. — 2002. — 23 квітня (№ 33). — С. 4 – 6.
2. Балицька Т. В. Актуальні завдання вдосконалення самостійної роботи студентів у системі вищої школи / Т. В. Балицька // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Педагогічні науки — 2004. — № 9. — С. 137–142.
3. Володько В. М. Самостійна пізнавальна діяльність студентів: методичні рекомендації / Володько В. М., Дмитрик І. С., Іванова В. — К. : ІСДО, 1993. — 52 с.
4. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. — 2002. — № 4. — С.12–14.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. — К.: Академвидав, 2004. — 351 с.
6. Пидкасистый П. И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов: учебн. пособ. / И.П. Пидкасистый. — М. : Педагогическое общество, 2004. — 112 с.
7. Шихальова С. В. Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов / С. В. Шихальова // Педагогічний пошук. — 2002. — № 4. — С. 27–28.